

№4
18/III-597.

1. М.с. Боднорскийдин «Географиялык алфавиттин создучу» аттуу китебинен кыргызча кыска мосуна рецензия (Кейторгон - Ш. Усунбеков)
2. Физикалык терминдердин создучуна караба кыска мосуна М. Турусбековдун

Шыу

М.С. Боднарскийдин "Географиялык аттардын сөздүгү" аттуу китебинин кыргызча котормосуна

р е ц е н з и я

Которгон - Ш.УСУПБЕКОВ

"Географиялык аттардын сөздүгүнүн" кыргызча которулуп, аялга даярдалып жатышын максатка ылайыктуу иш деп эсептее керек. Бул китектен студенттер, окуучулар, мугалимдер, ошондой эле жалпы география илимине кызыккан адамдар кеңири пайдалана алышат. Ошондуктан бул китептин кыргызча котормосунун жакшы сапатта жарыкка чыгышына чоң талап коюлушу керек.

Жалпысынан айтканда котормого көп эмгек жумшалгандыгы байкалып турат, котормочу географиялык түшүнүктөрдү мүмкүн болушунча жатык тил менен түшүндүрүүгө аракет кылган. Бирок ошондой болсо да котормонун көп кемчиликтери бар.

Биз төмөндө мына ошол кемчиликтерге бир кыйла кеңири токтолуп етмекчүбүз. Кемчиликтерди көрсөткөндө орусча текстти, кыргызча котормосун, андан кийин рецензенттин пикирин айрым-айрым көрсөтүп кетебиз / кашаанын ичинде орусча, кыргызча тексттердин беттери көрсөтүлөт/.

"Тувинская автономная область" /3-бет/ "Тубин автономиялык областы" /1-бет/ деп которулган, бул натуура, анткени "Тубин" эмес, "Тува" болуу керек. Ошол эле бетте:

"Старая часть Абакана-бывшее село Усть-Абаканское /пристань на Енисее/"; деген сүйлөм да так которулган эмес:

"Абакандын эски белүгү / Енисейдин пристаны болгон/ Усть-Абакан деген чоң селодон турат." Мындай деш керек

эле: "Абакандын эски белүгү-мурдагы Усть-Абаканское селосу /Енисейдеги пристань/;"

Ошол эле беттеги: "Абаканский хребет Алтая тянется от Телецкого озера на Северо-восток к истоку реки Томи" деген сүйлөм бурмаланып которулган. Орусча текстте "на северо-восток" деп жатса, кыргызча: "түндүк батыш тарапка" деп натура которуп койгон. Орусча китептин 4-бетиндеги: "В ^КТуварчельском районе организована добыча камен^Ного угля" деген сүйлөм таптакыр которулбай калган.

Австралийские Альпы- Австралия Альпасы деп которулган, бул туура болбой калган; Австралия Альптары болуу керек. Ошол эле беттеги: "Представляет федера^ецию, состоящую из 6 штатов, одной территории и территории столицы Союза Канберры" деген сүйлөм кыргызча мындай которулган:

"Австралия Союзу бир территорияда²⁶¹ 6 штаттан жана Союздун борбору Канберранын территориясынан турган федера^еция болуп эсептелет". Бул так котормо эмес. Муну мындай которуу керек эле: "Австралия Союзу 6 штаттан, бир территориядан жана Союздун борбору Канберранын территориясынан турган федера^еция болуп эсептелет". Орусча китептин 5-бетиндеги Австралия деген обзацындагы: "однопроходные млекопитающие" деген сөздөр: "однопроходной сүт эмүүчүлөр" деп которулган. Орусча кандай болсо, ошол бойдон калтырылган. Буга тиешелүү сөз таап которуу керек эле /"бир тешиктүү сүт эмүүчүлөр" ж.б. деп которуу керек/.

Ошол эле беттеги: "Австралия входит в состав британского доминиона - Австрали^итского Союза" деген сүйлөм натуура которулган. "Австралия Британиянын доминионунун катарына кирет, Австралия Союзу дегенди^и кара". Бул так эмес, мындай которуу керек: "Австралия британдык доминион-Австралия Союзунун составына кирет".

6-беттеги: "Агинский Бурят-Монгольский национальный округ" деген абзацтагы: "Климат резко континентальный" деген сүйлөм: "Катуу континенталдуу климаттуу" деп которулган. Мындай которуу туура эмес. Кыргызча климатты эч качан катуу деп айтпайт. Муну: "Климаты кескин континенталдуу" деп которуу керек эле.

"Адмиралтейства острова входят в состав подопечной территории Австралийского Союза-Нов.Гвинея" деген сүйлөм натуура которулган. "Австралия союзунун жаңы Ввинеядагы опекага алынган территориясынын составына кирет" Мында ~~ору~~ орусча тексттин мааниси бурмаланып калган.

Төмөнкүдөй которуу керек эле: "Австралия Союзунун опекага алынган территориясы- Жаңы Ввинеянын составына кирет".

9-бетте: "Азия-величайшая по площади часть света /30°/о всей суши/; составляет часть единого материка Европы" и

Азии-Евразии". Бул сүйлөм мындай которулган:

"Азия /бардык кургактыктын 30 процентин/ эң зор аянтты ээлеген дүйнө бөлүгүнүн бири. Европа менен Азия биригип келип ^{Ев}Евразия деген бир материктин бөлүгүн түзөт".

Бул сүйлөмдүн мааниси орусча тексттин маанисин бере албай калган. "Дүйнө бөлүгүнүн били" деп салыштыруунун эч кандай зарылдыгы жок. Салыштырган күндө да туура эмес, анткени "дүйнө бөлүгүнүн били" дегенде эч кандай так маани бербей ^и калып жатат; эң жок дегенде: "дүйнө бөлүктөрүнүн ичиндеги пили" деп салыштырса болмок. Сүйлөмдүн андан кийинки бөлүгү таптакыр натуура ^у которулган.

Мында: " Бирдиктүү Европа жана Азия-Евразия материгинин бир белүгүн түзөт" -деп которуу керек болучу. Жогорку котормодо бул маани берилбей калган. Андан кийин "Азия" деген сөздөн кийинки кашаа өз ордунда эмес. Бул кашаа мындай коюлуш керек:

"Азия - аянты жагынан дүйнө белүктөрүнүн эң чоңу /бардык кургактыктын 30 процентин ээлейт/;" бул жерде котормонун бардык жерлерине тиешелүү болгон бир эскертүү жасап кетүүгө туура келет. Тексттеги кашаалар кыргызча котормодо өз ордундарында болбой калган. Кашааларды түшүндүрүлө турган сөздөн кийин койбой, түшүндүрүлө турган сөздөрдүн алдына коюп койгон. Бул туура эмес. Муну котормочу эске алуусу керек.

Орусча китептин 14-бетиндеги " Александра 1 Земля" деген Антарктидадагы географиялык ат кыргызчага которулбай эле, ошол бойдон калтырылган. Албетте, географиялык аттардын которулбай тургандыгы туура. Бирок бул жерде "Земля" деген сөздү которуу керек эле. Муну "Александр Жери" деп берүү керек. Анткени-"Новая Земля"- "Жаңы Жер" делип, "Земля Франца-Иосифа" -"Фраиц-Иосиф Жери" делип которулуп жүрбөйдү.

Китептин 23-бетинен төмөндөгүдөй сүйлөмдү окуйбуз: "Ангола /Португальская Зап. Африка/, колония Португалии, в юго-зап. Части Африки" Кыргызча мындай которулган: "Ангола /Португалияга таандык, Батыш Африка/, Португалиянын колониясы, Американын түштүк батыш белүгү". Котормонун бурмаланып кеткендиги ачык көрүнүп турат. Орусча^асында Африканын түштүк батыш белүгүндө деп жатса, кыргызча эмне